

Мирослав Тошев / Miroslav Toshev

**ИЗ ДУШЕВНИЯ МИР НА СТАРИТЕ ОСМАНПАЗАРЛИИ.
ЕДНО ЛЮБОВНО ПИСМО. ОСМАН ПАЗАР,
24 СЕПТЕМВРИ 1902 Г.**

**The Inner Peace of Old Osman Pazar City Dwellers.
A love letter. Osman Pazar, September 24, 1902**

Abstract: The presented paper is dedicated to the 75th anniversary of my teacher in ethnographic studies Assoc. Prof. Nikolay Kolev. The author discusses the text of a love letter written in the town of Osman Pazar, today's Omurtag, on 24th of September 1902, information about its author and a photograph of his, as well as the continuation of the love story and the lovers' fortune.

This love letter is just a little element of the mosaic, which describes the past of old Osman Pazar. The text of the letter and the photographs of its author could help in the attempts at understanding and feeling the inner peace of the one-time town dwellers. By publications like this one and the promotion of such kind of documents, the Bulgarian society of the beginning of the 20th century will stop being associated today only with a lot of dates and names of politicians, and it will be "populated" with the faces, the cordial delights and torments of common people.

Keywords: love letter, Osman Pazar, Assoc. Prof. Nikolay Kolev

Посвеждавам на доц. Николай Колев,
мойт учител в чудния свят на етнографията.
Вечна му памет!

През 2020 г. се навършват 80 години от рождението на доц. Николай Колев – подходящ повод да си спомним за него.

Преди време един потомък на „старите граждани“¹ на Омуртаг подари в музея копие на любовно писмо, което неговият дядо бе написал и изпратил до неговата баба. Дали още тогава или по-късно – не мога да си спомня точно, но ми дойде на ум, че въпросното писмо е твърде добра основа за разработка, с която да почета паметта на моя учител по етнография доц. Н. Колев.

За какво иде реч? През есента на не твърде близката 1979 г. станах студент първокурсник във Великотърновския университет. Първият изпит, на който щяхме да се явим, бе по дисциплината Етнография. И тъй като всяко

начало е трудно и важно и предизвиква обясним страх пред неизвестното, въпросният предмет се ползваше с особено внимание, поне в моите виждания за учебните дела. Затова спомените ми са ярки и трайни, а два от тях са емблематични – как доц. Колев ме хвана да преписвам по време на контролно и как в едно от началните семинарни упражнения той ни прочете текстовете на две любовни писма от времето на нашето Възраждане.

По разбираеми причини случаят с „аджамийското“ първокурсническо преписване определено не е повод за гордост и пример за подражание. Ето защо аз мисля, че представянето на едно любовно писмо от началото на миналия век би било добър начин за отдаване почит на моя учител доц. Колев и, надявам се, би било продължение на неговото дело, а и ще представлява интерес за аудиторията.

Въпросното писмо е копие² от оригинала. Носи дата 24 септември 1902 г. и е написано в град Осман пазар³. Неговият текст гласи:

Гр[ад] О[сман] Пазар 24 септемврий [1]902 год.

Обична ми Дено!

*Колкото старания и да съм
положил до днес, за да можя по
вънкашен възглед да Ви покажя и
ме разберете че аз Ви любя, то
както аз усецам Вий не можяхте да
ме разберете, за което днес аз
реших да Ви напиша от няколко
кратки реда това писамце и Ви
съобща че аз искрено Ви любя.
Ако и Вий сте съгласни на това
мое желание, то ще Ви моля, още
при получаване настоящето ми да
ми отговорите за своето желание.
Като Ви поздравя[в]ам сърдечно
очаквам с нетърпение за отговор.*

С Поздрав

Юр[дан] Т[одоров] Куемджиев

Когато за пръв път прочетох въпросното любовно писмо, веднага си помислих, че то в никакъв случай не би привлякло вниманието на Уилям Шекспир, а неговият автор Юрдан Куемджиев определено няма да бъде възпят като втори Ромео! Но да не избързваме...

Юрдан Куюмджиев е роден през 1874 г. в гр. Осман пазар⁴. Когато пише своето любовно писмо той е на 28-годишна възраст. По занятие е модерен шивач-терзия⁵. Биографичните данни за неговото житие-битие са твърде оскъдни и поради тази причина оцелялото до наши дни ръкописно любовно писмо (Прилож. 1) е интересен източник на информация. От него можем да извлечем няколко основни момента:

Още при пръв поглед върху текста прави впечатление обработеният и равен почерк на автора – отделните букви са свързани една с друга, добре са изписани и еднакво оформени по големина и в детайли, а редовете просто „се леят“ по хартията. Веднага си проличава, че тук е писал човек, който се е занимавал с много писмена работа и то продължително време, като в резултат е можал да изгради толкова добър почерк. Явно Ю. Куюмджиев не е бил само майстор с кредата, иглата и шевната машина, а е изпълнявал и някаква друга, може би обществена длъжност, която е изисквала да се води обширна по обем документация.

На второ място, прави впечатление неговата грамотност и умение в правописа. Текстът е добре подреден, с извеждане на отделните мисли на нов ред. Не са допуснати груби правописни грешки, твърде характерни за онова време. Препинателните знаци – запетаите и удивителният знак – са поставени на местата, където авторът е искал да разграничи и да подсили отделните свои мисли, което ни дава основание да заключим, че той е човек, който знае какво иска да каже и как да изрази своите желания на белия лист.

Ю. Куюмджиев определено е учтив и възпитан мъж, тъй като се обръща към своята „обична“ Дена на „Виe“, като подчертава своето уважение към нея и показва познаване на нормите за добро поведение в обществото.

На следващо място, трябва да се отбележи, че авторът няма нищо общо с класическия образ на шекспировия Ромео по дух и светоусещане. От текста на писмото лъха прямота, личи сериозен подход към главния въпрос, които на моменти са изразени дори с тон, близък до ултимативния, макар и поднесени като молба: *„то ще Ви моля, още при получаване настоящето ми да ми отговорите“*. Даже на моменти се прокрадва мисълта, че Ю. Куюмджиев не желае да си губи повече времето в „старания“ да демонстрира и докаже своите сърдечни чувства. Няма и следа от тъй модерната днес „романтика“, от душевни вълнения, от терзания на измъчено, останало без взаимно разбиране и дълбоко наранено от стрелите на Амура бедно сърце, изразени в стихоплетни словоизлияния.

Общо погледнато, текстът на любовното писмо ни представя Юрдан Куюмджиев като улегнал, сериозен мъж, който знае какво иска, желае да получи яснота по един от най-важните житейски въпроси, за да може да подреди своето бъдеще и комуто са чужди всякакви помпозни фрази, увъртания и недомлъвки.

В процеса на проучвателската работа бе издирена фотография на Юрдан Куюмджиев⁶. Тя помогна много, като добави нови щрихи в опитите да се „докосна“ и разгадае неговия характер и изобщо душевния му мир.

От фотографията (Прилож. 2) ни гледа мъж на видима възраст между 25 и 30 години. Следователно, може да се предположи, че снимката е направена в периода 1899–1904 г. и съответства на времето, макар и приблизително, в което е написано любовното писмо.

Какво може да ни каже образът на Ю. Куюмджиев, запечатан на поизбелялата хартия?

На първо място – пред нас е един изправен, добре сложен, набит, с масивно телосложение и вероятно доста як мъж.

Второ – лицето му е с ясно изразени едри черти и малка уста със стиснати устни. Като добавим към тези характерни белези формата на очите и веждите, в нашето съзнание започва да се налага образът на личност волева, целеустремена, самоуверена, прагматична, която знае какво иска и от която се излъчва самочувствие. Дори може да се каже, че с тези стиснати устни Ю. Куюмджиев прави впечатление и на мъничко проклет, наперен, „серт“ и същевременно начетен, стабилен човек.

Трето – Ю. Куюмджиев знае как да се облече официално. Костюмът му е добре скроен, ушит е по мярка, изгладен е старателно и му стои твърде елегантно. Ризата, вероятно с прилежно колосана яка, и папийонката допълват образа на един облечен с вкус господин, който определено не се чувства неудобно в официалното си одеяние, въпреки набитата си едра фигура. А цветето, поставено в малкото джобче на самото му, придава празничен или може би артистичен нюанс на образа.

Сърдечните стремления на Ю. Куюмджиев продължават още няколко години след написването на любовното писмо. Как са се развили отношенията между двамата млади, дали са протекли гладко и безоблачно или е трябвало да се преодоляват различни житейски перипетии и трудности, поне засега не е известно. Но две години по-късно любовта побеждава и достига до своя „закономерний конец“.

На 1 февруари 1904 г. в църковния храм „Свети Великомъченик Димитрий“ в гр. Осман пазар Юрдан Куюмджиев се венчава с обичната нему Дена Савова Ингилизова. Булката е родена през 1882 г. в с. Беброво, Еленско. Щастливото събитие е административно закрепено с църковна вула № 36. Бракът на Юрдан и Дена е благословен с пет деца – Йорданка, Сава, Тодор, Параскева и Васил⁷.

В този ред на мисли, нека се върнем отново към фотографията (Прилож. 2). Ако поразвихрим фантазията си и като вземем предвид елегантните дамска и мъжка обувки, поставени на преден план в кадъра, може да предположим, че тук е сниман щастливият младоженец, който купува дарове за сватбарите...⁸

Наред с информацията, която ни предоставят, разгледаните материали поставят и няколко въпроса. Твърде интересно би било да се разбере по какъв начин е изразявал старанията си Ю. Куюмджиев, за да покаже тежненятия и сърдечните си чувства или пък какъв ли знак е очаквал в отговор на своите старания, за да разбере дали може да разчита на взаимност или не. Може би в бъдеще по-нататъшните проучвания ще хвърлят светлина и ще ни дадат необходимите отговори.

Представеното любовно писмо е един малък елемент от мозайката, която обрисова миналото на стария Осман пазар. Надявам се неговият текст и фотографията с образа на автора му да помогнат в опитите да се разбере, да се почувства душевността на старите граждани. Смятам, че с публикацията и популяризирането на такива документи българското общество от началото на XX в. ще престане да бъде възприемано в наши дни най-вече чрез множество дати и имена на политически дейци, а ще бъде „населено“ с лицата, сърдечните възторзи и терзанията на „обикновените“ наши предци.

Докато работих по въпросите, породени от османпазарското любовно писмо, си помислих колко полезно би било да се съберат и публикуват в самостоятелно издание възможно най-голям брой подобни свидетелства от различните периоди на българското историческо развитие. В отпечатаните досега сборници с документи винаги се отдава предпочитание на материалите, свързани с политическия и административния живот, а всекидневието на нашите предци все още остава почти неизвестно и неизследвано.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ И до днес в Омуртаг битува понятието „стари граждани“. С него се отличават същинските жители на града и придошлите по-късно селяни от прилежащите му покрайнини. – виж по-подробно **Тошев, М.** Град Омуртаг след 1950 г. (опит за психологическа характеристика на градската среда). – В: Сб. България след 1944 – история, проблеми, тенденции. Шумен, 2002, 222–225. Затова в разработката използвам този термин.

² НСФ № 317 – Исторически музей – Омуртаг.

³ До 1934 г. град Омуртаг носи името Осман пазар.

⁴ **Тончева, К.** Трапезундският род. Родствени връзки. Под печат в Сб. Град Омуртаг и Омуртагският край – история и култура.

⁵ По спомени на неговия внук по майчина линия, Йордан Симеонов Иванчев, роден през 1944 г. в гр. Омуртаг.

⁶ Фотографията бе предоставена от Йордан Симеонов Иванчев, внук на Юрдан Куюмджиев, на когото благодаря най-сърдечно за проявената отзивчивост.

⁷ **Тончева, К.** Цит. съч.

⁸ Благодаря на Мариана Тошева, Мариана Йонкова и Елена Иванова, които дадоха ценни съвети и помогнаха в опитите ми да разгадая душевния мир на Юрдан Куюмджиев, като представиха гледната точка за неговия образ на „нежната половина от човечеството“.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Тошев, М. Град Омуртаг след 1950 г. (опит за психологическа характеристика на градската среда). – В: България след 1944 – история, проблеми, тенденции: Доклади и научни съобщения, изнесени на Национална научна конференция, Шумен, 14–15 май 2002. Състав. Бета Хараланова. Ред. кол. Стоян Танев и др. Шумен: Антос, 2002 [Toshev, M. Grad Omurtag sled 1950 g. (opit za psihologicheska harakteristika na gradskata sreda). – V: Balgariya sled 1944 – istoriya, problemi, tendentsii: Dokladi i nauchni saobshteniya, izneseni na Natsionalna nauchna konferentsiya, Shumen, 14–15 may 2002. Sastav. Beta Haralanova. Red. kol. Stoyan Tanev i dr. Shumen: Antos, 2002].

Ул. Пазар 24 Септември 1902 г.

Обична ми Дето!

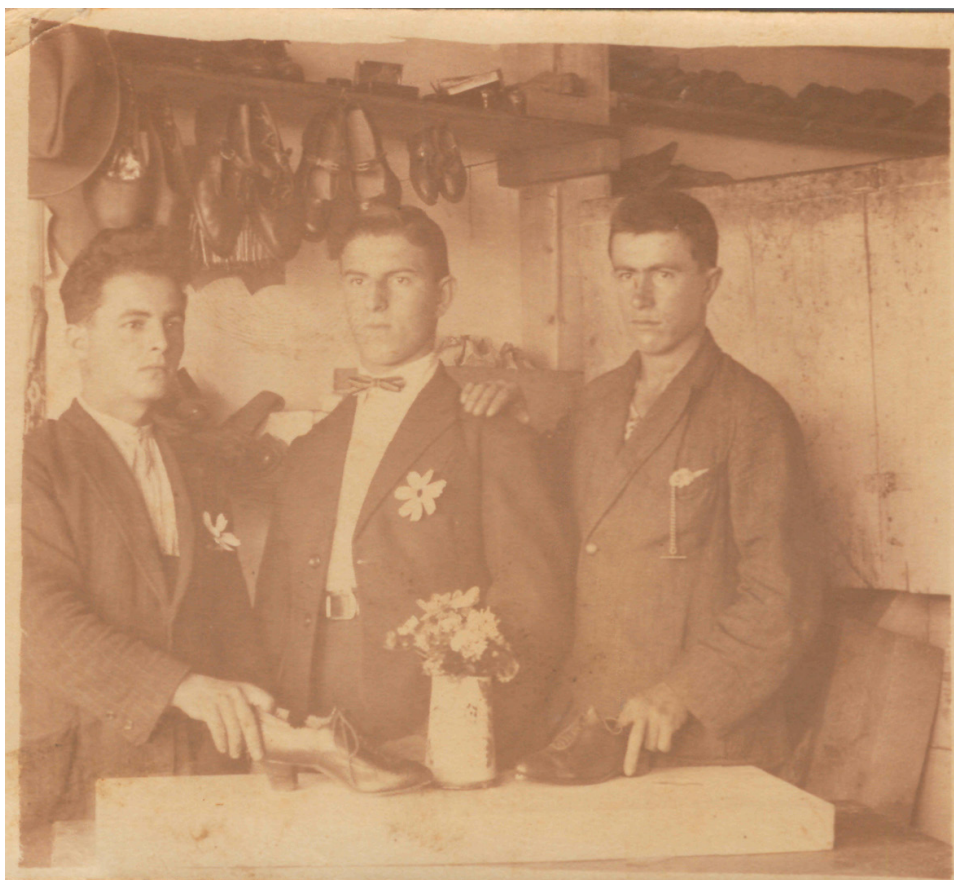
Колкото естествено и да е, аз съм
положил до днес, за да мога по
всички възможности да Ви докажа и
не разберете че аз Ви моля, то
както аз утвърждавам Ви, че мога да
не разберете, за което днес аз
реших да Ви напиша от няколко
кратки редици, които пиша и Ви
свободно че аз искам Ви моля.

Ако и Ви е естествено на това
моё желание, то ще Ви моля, още
при получаване писмото ми да
ми отговорите за своето желание.

Като Ви поздравявам сърдечно
накрая с нетърпение за отговор.

Осман
Мр. П. Русенски

Прилож. 1. Любовното писмо – Осман пазар, 24 септември 1902 г.

Прилож. 2. Авторът на любовното писмо Юрдан Куюмджиев (в средата) с двама свои приятели или познати, фотографирани в общарска работилница или дюкян за обувки.